יצחק באשעוויס/ווארשע

אין אַן אַלטהויז

I.

דאָס הויז נומ׳ 1 אין גאַס פון „שוואַרצן צלם" איז געווען אַן אַלטס; אקעגן די שמאָלע שיטערע פענסטער, תמיד פאַרשטעלטע מיט ראָלעטן, איז געשטאַנען אַן אַלטער פלומפּ — אַ פאַרזשאַווער-טער, מיט אַן אָפּגעבראָכענער קאָלבע, אַן איבערבלייבעניש נאָך אַ פאַר-צייטישדיקער שרפה. צווישן דיקע, קרום-אויסגעבויגענע קאַשטאַן-ביי-מער, וואָס זענען דאָ געוואַקסן צעוואָרפן, היפּקען אַרום טויבן, פּיקן אין רעשטלעך פון פערדישן מיסט צווישן די שטיינער, פליען נידעריק און קלאַפּן אָן מיט די שנעבעלעך אין טונקעלן גלאָז פון די שויבן.— ווייט פון יידישן ישוב, נאָענט צו אַ שטאָטיש שפּיטאָל פאַר הויט-קראַנקע, — האָט מען דאָ זעלטן געזען דורכגיין אַ מענטש; ביי-נאַכט קומט עמיץ צו און צינדט-אָן מיט אַ הויכן שטעקן דעם איינ-ציקן גאַז-לאַמטער. אַ גאַסן-מיידל מיט אַ שאַלכל אויפן קאָפּ גייט דאָ אמאָל דורך מיט אַ טעפל זעסן, טרעט אויף די נעגל, ווי פון מורא מ׳זאָל נישט דערהערן איר שאָרך און זעצט זיך צו אויף אַ גרויסן קאַנטיקן שטיין, וואָס איז אין ראָג טיף אריינגעוואַקסן אין דער ערד, באַשפּראָצט מיט געל-גרינעם מאָך. טעג און נעכט הערט מען דאָ דאָס ריטשן פון לאַנגע, שלעפּנדיקע לאַסט-צוגן, דאָס היי-זעריקע הוסטן פון שיפן אויף דער ווייסל. אַן אַלט מאָגער מענטשל אין אַ גרין-סאַמעטן קאַפּעלושל קרום פאַרזעצט איבערן גרויען צוי-כן קאָפּ, מיט בלויע ברילן אויף דעם רויטן פאַרריסענעם און צע-פלאַטשטן נעזל — פלעגט דאָ אַרומגיין מיט אַן אָפּבלאַקירטער, ליי-דיקער טעקע אונטערן אָרעם, האָט שווער געשלעפּט די פיס מיט די געפאַלדעוועטע הויזן איבער די טעמפּ-נעזיקע שיך און ער פלעגט שפּייזן די טויבן מיט זשאַרנעס, וועלכע ער האָט ארויסגעגראַבלט פון זיין שמאָל-אָפּגעבוימלט פאַלטנדל מיטן אויסגעריבענעם סאַמעטע-נעם קעלנערל:

— נאַ, דיזש-דיזש-דיזש... נאַ-נאַ...

די שכנים פון הויז האָבן אים געזען טאָג-איין טאָג-אויס אַ סך יאָרן, געוווסט, אַז ער איז פון די עלטסטע פּראָפּעסאָרן ביי די מצורעים. — די שטיבן דאָ זענען געווען גרויסע, דיק-ווענטיקע, ווי אין אַ פעסטונג, און מיט געוועלבטע סופיטן. דורך די לאַנגע שמאָלע קאָרידאָרן מיט די גרוביקע, לעבערדיקע פּאָדלאָגעס ווו עס האָבן זיך געהאַלטן ריזיקע ווייסע שטשורעס, פלעגן אַרומטשאַפּען אַלטע גויישע אלמנות, גרויע, אויסגעקראָכענע, וואָס וווינען דאָ שוין זינט אַלטע צייטן, נאָך פון פאַר דער „פּאָווסטאַניע". ערגעץ אין טיפע קעלערס מיט פאַרקראַטעטע פענסטער, ווי אין אַ תפיסה, ליגן עד-היום ביינער פון מתים. אין פּראָנט איז געזעסן אין גאַנצע פּופּצן צימערן די בעל-הביתטע, די רוסישע פירשטין שאַכאָווסקאַיאַ, וואָס ליגט בייזאַמען, און זומער-צו טראָגט מען זי ארויס פאַרן טויער אויף אַ פּאָטעל. די איינציקע יידישע שטוב איז געווען אויפן צווייטן שטאָק, ווו ס׳האָט געוווינט דער קראַנקער אדמיניסטראַטאָר גאָלד-סאָבער מיט זיין צווייט ווייב מירא, וואָס האָט זיך פאַר דער מלחמה אַ צייט לאַנג אויפגעהאַלטן ביים גענעראַל שאַכאָווסקי, און אין הויף האָט מען געוווסט, אַז זי איז אַ פאַרמיטלערין פון לעבע-דיקער סחורה... מיטן אדמיניסטראַטאָר האָט זי חתונה-געהאַט קורץ פאַרן פירשטס טויט, אפילו באַקומען פון אים נדן — אַ נידערי-קע, אַ דיקע, אַ געשטיפּלטע, מיט אַ פלאַטשיקער נאָז און מיט אַ דריי-שטאָקיקן גוידער אויפן גאָרט, —פלעגט זי ביזן היינטיקן טאָג אַרומגיין אין אַ קורץ קלייד ביז צו די קניען, אין שוואַרצע דינע זאָקן איבער די גראָבע ברייטע לידקעס, דער בויך — ארויסגעזעצט, ווי ביי אַ שוואַנגערנדיקער, און ס׳האָבן תמיד ביי איר ארויסגע-קוקט יצר-הרעדיק די ווייסע שפּיצלעך פון דער האָלקע. אויפן דיקן גבורהדיקן קאַרק האָט געהאָנגען אַ שנור מיט שווערע, פייערדיק-רויטע קרעלן ביז צו דער צעוואַקסענער, מגושמדיק-אָנגעיוירענער ברוסט, די קורצע האָריקע הענט זענען געווען באַזעצט מיט גאָל-דענע בראַנזאָלעטן און אסיגנעטן. — אַ בייזע, אַ מרוקעוואַטע, מיט סמאָליקע, צונויפגעוואַקסענע ברעמען איבער די קליינע רשעותדיקע ווייט-אָפּגערוקטע אייגעלעך און מיט אַ באַסיק-הייזעריק קול פון אַ מאַנסביל, — פלעגט זי ארומגיין מיטן חובות-בוך אין דער האַנט פון שטוב צו שטוב, נישט אויפגעהערט מאָנען אַלעמאָל אַנדערע געלטער, געזידלט זיך מיט די ווייבער, און פון רציחה — געטראָס-קעט אויף דער ערד גלעזער און טעפּלעך, געהאַקט מיט די טירן, אַז ס׳אָהט געקלונגען מיט אַ ווידערקול איבער אַלע חרובדיקע עטאַזשן:

— אָדער באַצאָלן, ווען נישט—אין גאַס ארויסן מאַרש; דאָס הויז איז מײַן!

זינט זי האָט דאָ צו שאַפן, האָבן געהאַלטן אין איין קומען אהער קאָמאָרניקעס. דער לאָמער סטרוזש מיטן בלינדן אויג פלעגט שלעפּן אויף די טרעפּ צעבראָכענע טישן און בענק אָנגעשפּאַרט אין בויך, אַ באַנאָסענער מיט אנגסטן און שוויים, — געטאַשטשעט אויף זיינע קרומע אקסלען פאַרשטויבטע געגילדטע ראַמען מיט היי-ליקע בילדער, בעטן און שעניקעס. מ׳האָט ארויסגעפירט אָנגעפּעלצ-טע ראַכיטישע קינדער — אוראייניקלעך—מיט דינע, קרומע פיס-לעך, מיט אָנגעפּלאָשעטע וואַסערדיקע בייכער, און מיט נאַקעטע קיילעכיקע קעפּ, באַוואַקסן מיט פלאַקסענע שיטערע הערעלעך. באַ-בעס האָבן געוויינט און געשאָלטן מיט לידיקע יאָסלעס, געקאָרמעט דאָס קליינוואַרג מיט זייערע אויסגעקרימטע רעאַמאַטישע הענט, איינגעדעקט זיי און געלייגט שלאָפן אונטערן פרייען הימל; נישט אייפגעהערט נקמהדיק און פרום רוימען זיך סודות אין די האַלב-טויבע אויערן וועגן די מעשים-תעתועים, וואָס די „זשידוווקאַ" טוט-אָפּ מיט פרעמדע מאַנסלייט און אַז זי פאַראומרייניקט דאָס קריסטלעכע אָרט... די אַלטע געליימטע פירשטין פלעגט צוטשאַפּען צום פענסטער, קלאַפּן מיט אירע ביינערדיקע פינגער און געבן סמנים מ׳זאָל די אָרעמעלייט נישט טשעפּען. פון כעס און אומבאַ-האָלפנקייט האָט אַזש געציטערט דאָס געלע איינגעשרומפּענע פּנימל מיטן ווייסן וואָרצלדיקן בערדל אויפן פאַרריסענעם שפּיציקן געמ-בעלע... ס׳איז געקומען צוקריכן דער אדמיניסטראַטאָר, דער פאַן גאָלדסאָבער—אַ הויכער, אַ שמאָלער, מיט אַ ווייס געשוירן בערדל אויפן שפּיציקן פּנים, אין אַן אַלט האַרט קאַפּעליושל. ער האָט קוים זיך געשלעפּט אין זיינע געוואַנטענע שיך, מיט יסורים זיך אָנגע-לענט אין דינעם, אייזערנעם שטעקעלע, נישט אויפגעהערט דעכען פון אַסטמאַ און קרעכצן פון ווייטיק אין לינקן, האַלב-פּאַראַליזירטן פוס. אין בלויען אָדעריקן האַלז זיינעם האָבן די בייזע אָפּגעשראָ-קענע רייד געוואָרגן און געוואָרפן זיך, ווי צו-גרויסע ביסנס, די גע-לע האַלב-אויסגעקראָכענע וואָנסן האָבן זיך אויסגעשפּיזט.—אַמאָל די רעכטע האַנט פון גענעראַל שאַכאָווסקי און אַ חשוב אין שלאָס, — איז ער די לעצטע יאָרן, זינט ר׳האָט חתונה געהאַט מיטן צווייטן ווייב, געווען אינגאַנצן אָפּגעריסן פון דער וועלט, פלעגט טרינקען גרויסע דאָזעס יאָה, כדי נישט דערשטיקט צו ווערן פון דער פאַר-שטאָפּונג אין די לונגען, האָט באַקומען רויטע שלאָפע אויגן און אַ

בלוין-בלויע, פאַרבאַרענטע נאָז — פון מורא נישט צו באַקומען קיין חלק פאַר אַריינמישן זיך, האָט ער אַ סך געשנייצט אין דער רויטער, גרויסער פאַטשיילע, געשפּיגן און אַלץ כסדר געדזשאַמדזשעט מיטן אָן-ציינעקן מויל:

— מירא, דאַי טום לודזיאָם ספּאָקוי... אַק-כאַ-ראַ... מיראַ!...

אַז די גנעדיקע פירשטין איז מוחל!...

— העַ? צאָ? מוחל? — איז מירא רויט געוואָרן פון רוגזה, גענומען טופּען מיט די הויך-קלעצערדיקע רויטע לאַטשן, און דער הוזק און פיינטישער שפּאָט האָט געזעצט פון יעדער שטיפל באַזונדער. — זיי קענען גיין פון וואַנען זיי זענען געקומען! ס'איז מיין הויז, איז עס — פאַרשטאַנען? און דו גיי שפּאַצירן, מאַרש!...

דער פאַן גאָלדסאָבער פלעגט תיכף אָפּטרעטן אַ אונטערטעניקער און פאַרשטומטער — נעמען מיט זיך די גרויסע רוסישע צייטונג, וואָס קומט אָן אַהער פון פּאַריז, איז אַוועק אין שטילן ליידיקן פּאַרק נישט ווייט פון דאַנען, געזעסן אויף אַ ברעג באַנק מיט די גאָלדענע שפּאַקולן אויפן שפּיץ נאָז, ציטערנדיק און ווייענדיק פון שוואַכקייט — געלייענט פון אָנהויב ביזן סוף צוזאַמען מיט די אַנאָנסן פון אייביקער בויערנדיקער חולשת-הלב און פאַרצערנדיקער באַדערפעניש צו קוויקן זיך, — האָט ער גענאָגט זויערע צוקערלעך; אויסגערעדט זיך דאָס האַרץ פאַר דעם קרומען גערטנער מיטן גרינעם פאַררוקטן היטל — דערציילט אים פון אַמאָליקע גוטע צייטן און אים אַנטפּלעקט סודות וועגן זיין „ארורה"...

— פאַניע... פאַניע... נישט גוט מיט איר און אירע וועגן זענען פאַרשייטע... מ'קאָן זי גאָרנישט אָנזעטיקן... כ'בין מיאוס אַריינגעפאַלן און קען גאָרנישט אַרויס...

— כע-כע-כע... אַזוי אַ...

— יאָ, פאַניע... מ'האַלט אין איין גיין און קומען... כ'קען ביינאַכט קיין אויג נישט צוטון... עך...

ס'האָבן נישט געפּועלט אַקעגן מיראַן קיין רייד און קיין טענות.

די אַלטע פירשטין האָט געשריבן לאַנגע אָנגעפּינטלטע בריוו צו אירע היימישע אַדוואָקאַטן פון אַמאָל, געקלאָגט און געוויינט, אַז מ'נעמט איר צו די איינציקע נחלה, וואָס איז איר געבליבן פון אַמאָליקן פאַרמעגן. דער פאַן גאָלדסאָבער איז אַפילו אַמאָל אַוועק אין ראַבינאַט און געפאָדערט אַ גט. נאָר די פאַני מירא האָט געלאַכט מיטן פולן מויל גאָלדענע און שפּיציקע ציין, געשטעקט פייגן אין די אויגן און געוויזן אַ ברייטע צונג, ווי אַ לערער. אַלץ ועלטענער פלעגט זי איצט שיקן מיט דער אַלטער דינסט מאַרישאַ געלט פאַר דער בעל-הביתטע, מער נישט געוויזן קיין שום חשבון. האָט געקאָכט האָזן, ווי ביי פּריצים, איז געזעסן אין איר גרויסן צימער מיט געסט און געטרונקען וויין. טעג און נעכט זענען געגאַנגען אַהער געוועזענע רוסישע מיליטער-לייט אין צעקנייטשטע מלבושים און מיט איינגעפאַלענע נישט-ראַזירטע פּנימער; ס'האָט זיך דאָ געדרייט אַ ברייט-פּלייציקער יונגאַטש, אַ פּעטער, אַ גלאַנציקער, ווי אַ חזיר, תמיד מיט אַ שפּיץ-רויט אין דער האַנט — אַ געוועזענער וועכטער פון שפּיטאָל, מיראַס „קאָכאַנעק"... מירא איז געזעסן אויבן-אָן ביים טיש אויף אַ רויט-געבעטן פאָטעל, אָן שיך און אין אַ געהאַפּטענער האַלקע, געדרויכערט איין פּאַפּיראָס נאָכן אַנדערן און פאַרביסן מיט שאָקאָלאַד, אַלעמאָל אָן אַנדערן אויסגעשטעלט אַ באַק צום קושן, און זי האָט נישט אויפגעהערט דערציילן מיאוסע מעשיות, כיכיקען, הייזעריק ברומען פּאָנישע לידלעך און גאַפן פון אַמאָליקע, יונג-מיידלערישע זכרונות, ווען זי האָט געוווינט אין אַ האָטעל און מ'פלעגט צו איר קומען פון די גרעסטע הייזער... מירא האָט פאַרמרושעט איין אויג, די גאַנצע צייט געגלעט די ווייסע גלייכע האָר פון אַ געוועזענעם רוסישן פּולקאָווניק, אַ הויכער, אַ שטייפער, ווי אַ דראָנג, מיט בולטע אַרויסגעזעצטע אויגן און אַ אָפּגעשיילטער רויטער נאָז. — אַ פאַרליבטער אין מירא, אַן אייפערזיכטיקער און תמיד אַ הונגעריקער, — פלעגט ער שטום און עקשנותדיק-שווייגנדיק צושאָקלען מיטן קאָפּ אויף אַלעמען, האָט אַלעמאָל אָנגעגאָסן זיך אַ נייעם קעלעשיק, פאַרגיסנדיק אַ שולדיקער אַ העלפט אויפן קאָלירטן טישטוך. ער האָט פאַרויס מסכים געווען אויף אַלץ און אויף אַלעמען, געהאַט איין תשובה:

— דאַ, ווסיאָ ביוואַיעט — ערן...

מירא פלעגט אַראָפּלאָזן די ראָזע ראָלעטן, אַז אין שטוב איז געוואָרן טונקל-רויט, האָט זיך אויסגעטון האַלב-נאַקעט, פאַר אַלע אין די אויגן אַוועקגעזעצט זיך רייטנדיק אויף דער שויס פון רויטן וועכטער, געקלאַמערט זיך אין זיין ברייטן, מיט-בלוט-פאַרלאָפענעם גבורהשן קאַרק און מיאוס זיך געקורטשעט, איינגעביסן זיך אין יענעמס ברייטער, שטאַרקער מאָרדע ביז בלוט. אין שטוב פלעגט ווערן טויט-שטיל. די געסט פלעגן אַלע אויפשטיין, געבויגענע און צעפלאַמטע שטיפן זיך וואָס נענטער, באַקומען בלויע פּנימער פון פאַרווירטקייט. ביי אַן אַלטן אַמאָליקן גענעראַל מיט אַ שמאָל אויסציפּט בערדל האָט געדריגעט אַ פּוס און געוואָרפן זיך, דאָס אָנציינעקע מויל האָט זיך אויסגעקרימט פון אויפרעגונג און אינגאַנצן האָט ער געפלאַטערט, ווי אַ בלאַט אין ווינט. — ביי מירא פלעגן אַרויסקריכן פון די לעבער די ווייס-צעגאָסענע ווייס-אַפּלען. קראַצנדיק און רייסנדיק דעם יונגס פּנים מיט אירע שפּיציקע שאַרפע נעגל, ווי ביי אַ קאַץ, — האָט זי נישט אויפגעהערט הוזשענדיק עפּעס צו בעטן זיך און סיקען, ווי אַ שלאַנג, מיט דער ווייטיק און איבערגעבערנטקייט פון קיינמאָל נישט דערפילטער תאווה, וואָס גליט אייביק אין בלוט, שרפעט אין אָנגעשוואָלענעם האַרץ, קאָכט און בריט אין דער הייסער אָנגעדראָלענער הויט:

— מענט—שן מ יי נ ע טיי—ע—רע, אָך... ראַ—טע—ווען...

דער אַלטער געוועזענער פּולקאָווניק פלעגט זיך פון דער העלער הויט צעוויינען, אַ פאַל טון פאַר זיך ווי אַ קלאָץ און צעכליפּען זיך: גאַווערנדיק און ניסנדיק גיסן טרערן און אַרויסלאָזן מוראדיקע זיפצן: געקלאַפּט מיט ביידע פויסטן אין קאָפּ און צעוואָיעט זיך אין אַ גראָבער מענערישער שבורער יללה. דער הויכער יאַנהונט מיטן לאַנגן, האַריקן, געדרייטן עק האָט גענומען צוגעדושעט בילן און היילן, האָט זיך אַוועקגעשטעלט מיט ביידע פאָדערשטע פיס אויפן טיש. דער בויך האָט ביי אים געבורטשעט, די אוירן האָבן זיך אויפגעשפּיצט — פול מיט דער פחדימדיקער אָנונג, אַז ס'ווערן אָפּגעטון אומריינע, אויסטערלישע זאַכן אַרום אים. נאָר ווי אַלעמאָל — האָבן זיך פּלוצלינג דערהערט שטאַרקע, זעצנדיקע קלעפּ אין דער טיר, אַ ברומען און קאָפּען מיטן גאַנצן כוח, אַז די זאַוויאַסעס האָבן זיך צעסקריפּעט. ס'איז געווען גרישאַ, מיראַס בן-יחיד, וועלכן זי האָט נאָך געהאַט מיידלווייז אין רוסלאַנד — אַ קליינער, אַ דאַרער, אַ שלאַפער, שוואַרץ ווי אַ קויל, מיט גרינע גויישע תמיד-טרעריקע אייגעלעך און מיט שיטערע פאַרפוילטע ציין, שפּיציקע, ווי ביי אַ פיש, — פלעגט ער זעלטן אַרויסגיין, טעג און נעכט געדרימלט אין זיין שטיבל, געהאַלטן אין אַ גרויסער שטיינג עטלעכע מאַלפּעלעך, געהאָדעוועט אַ וואַנע מיט טריפהנע פיש און אַ שלאַנג, וועלכן ר'האָט באַקומען במתנה נאָך פון פירשט. אַ זיכערער ביי זיך, אַז ער שטאַמט פון גרויסן רוסישן יחוס, אַן ערל און אַ חולה-נופל, — האָט ער זיך געהאַלטן אָפּגעזונדערט פון אַלע, געטרונקען נייניציקער בראָנפן אין אַ קאַווע-גלאָז, שעהן לאַנג אָפּגעזעסן אויפן בעט און געלייענט מיט איין קורצזיכטיקן שנאהדיקן שוואַרצאַפּל אין דינע, אילוסטרירטע ביכלעך וועגן רוצחים און דעטעקטיוון, געפּאַרקעט זיך מיט אַ סלאַוויאַנישן „פּותר-חלומות" אין הילצערנע טאָוולעז, אָפּגעכאַמערט גאַנצע טעג. פון טומל פלעגט ער זיך פּלוצלינג אויפכאַפּן פון האַרטן עפּילעפּטישן שלאָף מיט מיאוסע חשדים און שפּירונגען. דער שוים איז אים געלאָפן פון מויל און ס'האָט זיך ביי אים געלאָזט דאָס בלוט פון דער נאָז

און די אוירן, געקאַפּטע איבערן נישט-ראַזירטן אויסגעצױפּטן פּנים, געגאָסן זיך פעט און ציענדיק ערגעץ פון וואונדיקן גומען, און ער האָט עס געריבן — משוגע פון פּחד — מיט דעם ברעג פון זיין רעקל, פון באַליידיקטקייט און צעמישטער, מבולבלדיקער צערייצטקייט — איז ער געשטאַנען אין דער אָפענער טיר מיט ביידע הענט אויף די ביישטילעכלעך, ווי ער וואָלט זיך געגרייט: קיינעם נישט אַדורכצולאָזן, פון צעקנעפּלטן העמד האָט אַרויסגעקוקט דאָס דאַרע, אין-קרענק-געפּייניקטע לייב, אָפּגעפּליקט און בלוילעך. ער האָט צעעפנט דאָס מויל, ווי צום בייסן, א ריטש געטון היסטעריש און מיט א קוויטש:

— א—אַן וואָס איז דאָ פאַר א באַלאַגאַן!...

— העט? ווי? וואָס פאַר א באַלאַגאַן? טייבעלע מיינס! — האָט די פאַני מירא מיט א רויט-צעפלאַקערט פּנים געקנעפּלט דעם שלאָפראָק, בשום-אופן נישט געקענט פאַרדעקן די ווייסע וועש, א ווינק געטון אין אַלע זייטן מיט געבײַלטע פויסטן און- אויסגעקרומטן מויל, א סימן מ'זאָל זיך וואָס-גיכער צעגיין. — געסט זיצן, ליבער מיינער, און מיר שמועסן זיך!... אַלץ עלטערע מענטשן!... נאַ, גיב א קוקן...

גרישא האָט א ריס געטון דאָס טישטוך פון טיש, מיט געבראַזג און קלינגערײַ געבראָכן פלעשער און גלעזערנע כלים, מיט צעקאַלעטשעטע פינגער איבערגעקערט טישן און שטולן, אַרויסגעלאָזט ווילדע חיהשע געוואַלדן. פון דער העלער הויט פלעגט ער א פאַל טון אין נכפה, א צונויפגעקנאַדערטער און כאָרכלענדיקער זיך וואַרפן און קוילערן, רוקן זיך איבער דער פאָדלאָגע, ווי א געפּענטעטע געשחטענע בהמה, פּויקן מיטן שאַרבן אין די ברעטער, סיטשען און גיסן... מ'איז אינדערגיך און מיט שטרויכלענדיקע פיס געלאָפן נאָך דער פלאַש מיטן ווייסן וואַסער, געגאָסן אין פאַרהאַקטן מויל, געכאַפּט אים ביי די אויסגעשפּיצטע אַקסלען און מיט לעצטע אָפּגענומענע כוחות אים אַנידערגעוואָרפן אויפן בעט. אין דער סאַמע בהלה פלעגט דער פאַן גאָלדסאָבער צוריקקומען פון זיין שפּאַציר. אין איין האַנט האָט זיך נאָכגעשלעפּט דער פּאַראַסאָל, די אַנדערע האָט ער געהאַלטן אויף דער פאַרמאַטערטער ברוסט פון גיין אויף די טרעפּ, פון הוסטן און דעכען זענען ביי אים גערונען די טרערן. ער האָט א קוק געטון אויף דעם הולך אין שטוב, אויסגעבראַקעט א לעצט שטיק רויטע פלעגמע — און די צעקרימטע, חשכדיקע צורה זיינע האָט געלאַכט און געוויינט צוזאַמען.

— א? ר'האָט שוין עפּעס אָפּגעטון? — אַק-כאַ-ראַ... גוט אַזוי און וויילן... טייער, כי-כי-כין...

II

אז דער פאַן גאָלדסאָבער האָט זיך אין איינעם א נאָך-סוכות אַזוי צעהוסט מיט בלוט, אַז ר'האָט זיך אַוועקגעלייגט און מער נישט געקענט אויפשטיין — האָט די פאַני מירא געהייסן דעם וועכטער איבערטראָגן זיין בעט אין דעם לעצטן, אָנגעפּנסטערדיקן שטיבל, ווו ס'איז פינסטער געווען א גאַנצן טאָג, האָט דאָרטן אָנגעצינדן א קליין פאַרקאָפּטשעטע לעמפּל, אַוועקגעלייגט פאַר אים אויף א שטול די ברילן מיט עטלעכע אומגעבינדענע, צעשיטע ביכער און פון דאַמאָלס אָן מער זיך נישט געוויזן פאַר אים. די אַלטע איינגעהויקערטע דינסט, מאַרישע, א זקנה פון אַכציק יאָר, א פרומע און תמיד מלא כעס אויף דער פאַרשייטער, אויסגעלאַסענער שטוב, פלעגט זעלטן צו אים אַריינקומען, האָט ברומענדיק און טאַפּנדיק אין חשכות פאַר אים אַוועקגעשטעלט צו עסן, נישט אויפגעהערט שעלטן און וואָרטשען צו זיך אַליין, און יעדעם מאָל פלעגט זי פאַרגיסן א העלפט אויף דער ערד. דער פאַן גאָלדסאָבער האָט אינדערגיך און שטיקערווייז אויסגעשפּיגן די לונגען, איז געלעגן אַן איינגעבאַבלטער אין שמוציקן בעטגעוואַנט פון דער קעלט, און וויפל מאָל מ'האָט איינגעהייצט — איז דער רויך געגאַנגען איבער דער שטוב, רויטלעך געזעצט פון די שפּאַלטן צווישן די קאַפּלעס, שוואַרץ געמאַכט די ווענט פון סאַזע און געלייגט זיך אויפן אויסגעריסענעם, הוילן האַרץ. בלויז אַמאָל האָט זיך דאָ געוויזן גרישא. ער פלעגט אַריינקומען מיט א עלעקטריש לעמפּל, האָט געוואָרפן אויפן אַלטן א קיילעכיקן, ליכטיקן ציטערנדיקן רעפלעקטאָר, — און קראַצנדיק אין קאָפּ און גאַפּענדיק זיך אַרום-און-אַרום פלעגט ער א זאָג טון פאַררעיונט און ערגעץ איבער די ווענט:

— א—אַ, קאַלט דאָ—קיל... א פאַרדאַרבן ווייב האָט איר געקריגן טויזנט דונערס זאָלן זי דערשלאָגן...

ער האָט עפּעס אַרומגעזוכט אין א ווינקל, סתם-אַזוי אַרויסגעשלעפּט פון צווישן די שמאַטעס אַן אַלטן, געלן, דייטשן שטיוול מיט א הויכער כאַלעווע, אים אַרומגעקוקט פון אַלע זייטן, געפּאַרקעט זיך מיט דער האַנט אינעווייניק אין דער טיפעניש, אים אַוועקגעוואָרפן און איז צוריק אַוועק צו זיך אין צימער: געלייענט די מעשה מיטן אַגענט פינקערטאָן, וואָס האָט אין א הייל געפירט א קאַמף מיט צוועלף פאַרמאַסקירטע באַנדיטן און אַלע בייגעקומען.

די מאַדאַם מירא פלעגט לעצטנס אַלץ מער און מער טראָגן א טעקע אין דער האַנט און איז אַוועקגעגאַנגען אויף א סך שעהן. מאַדאַם מירא האָט אָנגעהויבן פון דער העלער הויט א פּראָצעס אַקעגן דער פירשטין, איז געגאַנגען יעדן טאָג צו אַדוואָקאַטן, געהאַט עסקים מיט געריכטן, נישט אויפגעהערט זאַמלען דאָקומענטן און פּאַפּירן. זי האָט געפירט מיט זיך דעם הונט אויף א לעדערנעם שנור, געהאַלטן אין איין לערנען דרך-ארץ און שמייסן אים אין מיטן גאַס צווישן מענטשן, אַז יענער האָט געקוויטשעט פון ווייטיק.

—דו אויסוואָרף איינער, דו חזיר! וועסט נאָך נאָכלויפן סוקעס?...

נישט די לאַקאַטאָרן, נישט דער סטרוזש האָבן פאַרשטאַנען, וואָס ס'איז געשען מיט מיראַן. אַמאָל א גיריקע אויף יעדן גראָשן, תמיד אָנגעבלאָזן און ברוגז, — פלעגט זי לעצטנס אַריינקומען צו די שכנים, אומגעקוקט זיך צו מ'דאַרף נישט רעמאָנטירן, מעשה געטרייע, זאָרגעוודיקע בעל-הביתטע — געפּרוווט דעם קראַן פון וואַסער, גענישטערט אין די בית-הכסאות, מיט א שטיק אייזן גערודערט אין די פאַרשטאָפּטע לופטן פון קוימען-אויוון, נישט דערמאָנט וועגן קיין געלט און אַזוי מניה-וביה אַרויסגעשלעפּט א ליסטע און געהייסן אונטערשרייבן. אַלטע גוייהס האָבן זיך אַזש געצ'מט פון שרעק, פאַרויס געוווּסט, אַז ס'וועט דערפון נישט אַרויס קיין גוטס, מיט גראָבע, אַדעריקע הענט געצייכנט שטרעכעלעך אויפן פּאַפּיר און פון אָנגעשטרענגטקייט מיטגעפירט מיט דער צונג... גרישא האָט אַלץ זעלטענער געטראָפן די מאַמען אין סאַלאָן. דערצו האָט ער געהאַט אויסגענומען די גאַנצע פלאַש ווייס וואַסער און קיין נייע האָט מען אים נישט געקויפט. פון אויפרעגונג און פאַרנעפּלטער אומרויקייט האָט ער גענומען שטאַרק פינטלען מיט די אויגן און זיי רייבן, ווי א פליגעלע וואָלט אים אַריין דאָרטן. הינטערן שאַרבן פלעגט זיך נעמען ביי אים הויבן דער מוח און אַליין נישט וויסנדיק, וואָס צו טון — האָט ער געשיילט די טאַפּעטן אויף די ווענט מיט זיין שאַרף, שפּיציק מעסערל. געשניצט דאָס מעבל און צעשאָבן די נעגל ביז בלוט.

— א—אַ, זי גייט שוין אָפּטון א נייע חזירײַ... אַזאַ אויסוואָרף... דער אַלטער דאָרטן גוססט...

ס'האָט מער נישט געפעלט דער רוסישער דאָקטאָר מיט די באַקן-בערד, וועלכן מ'האָט אַהער אַראָפּגערופן און אויך נישט דאָס, וואָס מ'האָט צוריק איבערגעטראָגן דעם אַלטנס בעט אין א ליכטיקן צימער און מ'האָט אַפילו געעפנט דאָס פענסטער. א געלער, אַן איינגעצויגענער, א שפּיציקער, מיט וואַסעריק-אויסגעמישטע אויגן און מיט א בלוטיק-שוואַרצער, אָפּגעבאַקענער נאָז — איז דער פאַן גאָלדסאָבער געלעגן א האַלב-אָפּגעדעקטער און מיט אַן אָפן מויל, כדי צו באַקומען אַביסל לופט, האָט געזויגן מיט די געשוואָלענע

ליפּן, ווי אַ פיש. אַ פאַרענדערטער, מיט יענעם שווייסיק-גרויען, פאַרשטייפטן אויסזען, וואָס ס'האָבן נאָר מתים, — האָט ער ביז דער לעצטער רגע נישט אויפגעהערט שעלטן די נקבה, וואָס האָט אים אומגליקלעך געמאַכט, געפּרוווט שרייבן אַ צוואה און געטענהט, אַז ווי נאָר ס'וועט אים אַביסל לייכטער ווערן — וועט ער איר געבן אַ גט... קיין איין רגע וועט ער מער נישט וועלן בלייבן מיט דער גואַפטע אונטער איין האַנד... געשטאָרבן איז ער אינמיטן דער נאַכט, ווען קיינער איז נישט געווען. צומאָרגנס איניעדערפרי, ווען די אַלטע מאַרישע איז אַריינגעקומען מיט אַ גלאָז וואַרעמע מילך און דערזען אים אַ פאַרשטאַרטן מיט פאַרגלייצטע אויגן און מיט אָפן, שטייף מויל, פון וועלכן ס'האָבן אַרויסגעקוקט צוויי פוילע ציין, שאַרפע און שפּיציקע, — האָט זי אַראָפּגעלאָזט דאָס גלאָז, אַ פאַל אַריין געטון צו דער בעל-הביתטע און אַ ריטש געטון יענער אין פּנים אַריין מיט פיינטשאַפט און רציחה, אַז די גרינע אויגן זענען אָנגעפילט געוואָרן מיט בלוט:

— יוזש — סקאַנטשילן...

די לוויה איז געמאַכט געוואָרן גיך; דער הויכער עגלה-ייד מיטן רויטן, שיכורן פּנים האָט אייליק און מיט ביטול אַריינגערוקט דעם קאַסטן אין שוואַרצן וואָגן, בריהשדיק זיך אַוועקגעזעצט אויף די קאָזלעס און מיט אַ פייף—אַוועקגעפאָרן — איבערלאָזנדיק נאָך זיך אַ שטויב פון אונטער די רעדער און אַ קנאַקן פון אַ בייטש... די קופּע גוייהס, וואָס זענען גרייט געווען צו באַגלייטן דעם בר-מנן צום בית-הקברות, האָבן געזען פון הינטער די שאַלן ווי מיראַ שלעפּט זיך צוריק אין הויף אַריין, קריכט אָן איינגעבויגענע — און די גראָבע, געלע טרערן רינען ביי איר אויף די בעק, קאַפּען אַראָפּ אויפן זאַמד. גאַנצע דריי טעג דערנאָך זענען געגאַנגען פרעמדע געסט צו דער פאַני מיראַ. דער גרויסער שפּיגל איז פאַרהאָנגען געווען און אַרומגערעמט מיט קרעפּ. די פאַני מיראַ האָט תיכף באַקומען טרויער-מלבושים און אַפילו שוואַרצע קרעלן. מ'האָט דאָ געמאַכט אַ סעודה לויט די גוישע מנהגים, מ'האָט אַ סך געגעסן און געטרונקען. ס'האָבן זיך געוויזן נייע פּנימער, ווייס-בערדיקע רוסן אין גרינע ברייטע און אָפּגעטראָגענע מאַנטלען, דאַמען אין פאַרפעדערטע שוואַרצע מלבושים — לאַנגע און אָפּגעטראָגענע. זייערע נעז זענען רויט געווען פון שכרות, די געלעטערטע פּנימער — אָפּגעוועלקט פון אַמאָליקער שיינקייט — האָבן נאָך אַלץ געמאַכט הנדלעך צו די מאַנסלייט, גיריק געשמייכלט מיט די אָנצייניקע מיילער אָן געכאַפּט פון טיש יעדער עסנוואַרג: געקייט און געשלונגען אויסגעהונגערט און זשעדנע. אַ הויכער דאַרער שניץ מיט צעשויבערטע האַלב-געלע האַלב-גרויע האָר האָט עבר-ובטלדיק-פאַרהוישט געגרימפּלט אויף אַ מאַנדאָלינע רוסישע מעלאָדיעס. די גראָבע פינגער מיט די שוואַרצע שמוציקע נעגל זענען אַרומגעשפּרונגען צווישן די סטרונעס מיט אומגלויבלעכער פלינקקייט, אַליין האָט ער בשעת-מעשה צוגעזונגען מיט אַ ברומענדיקן טויבן מרה-שחורהדיקן באַס... שפּעט ביינאַכט איז דער סאַלאָן באַשטעלט געווען מיט ליידיקע פלעשער, אָנגערויכערט. די באַגאָסענע טישטוכער זענען באַשיט געווען מיט אַש און ס'איז דאָרטן געשטאַנען אַ דומפּיג זויערקייט און אויסגעוועפּטע פייכטקייט, וואָס קומט נאָך אַ ווילדער, לאַנג-פאַרצויגענער און צעלאָזטער הוליאַנקע. די געסט זענען געהאַט אַוועק, ס'האָט זיך בלויז אַרומגעפּאָרעט דער וועכטער: מיט פאַרשאַרצטע נאַסע העמד-אַרבל איבער די האָריקע הענט געפּאַקט וואַליזעס, גענישטערט צווישן די שענק. די גאַנצע צייט האָט ער נישט אויפגעהערט עפּעס וואָרטשען צו זיך אַליין, שפּייען פון צווישן די ציין. די פאַני מיראַ האָט געעפנט די טיר צו איר זון אין אַלקער אַריין מיט אַ סקריפּ, אַוועקגעשטעלט אויפן טיש אַ לאָמפּ, און זיך אומגעקוקט. גרישאַ איז געלעגן אויפן רוקן, מיט ביידע הענט אונטערן צעשויבערטן קאָפּ. ער האָט געכראַפּעט מיט אַ צעשפּאַרט מויל און אָפענע ווייס-אַפּלען, געשלאָפן אין אָנטון און בלויז מיט איין באָרוויסן פוס — אַזוי זעען אַמאָל אויס הרוגים. ער האָט זיך תיכף איבערגעוועקט, זיך אויפגעזעצט, געקוקט פאַר זיך גלייך, הילצערן און אומזיניק. די פאַני מיראַ האָט זיך געבויגן איבער אים און גערעדט שפּעט-נאַכטיש נאָגנדיק און מוטערלעך:

— גרישאַ, פאַרוואָס האָסטו זיך נישט אויסגעטון, האַ? — גרישאַן

— אַ—אַ, נו, כ'הער —

— שלאָפסט נישט?

— אַ — ניין —

— גרישאַ, טו-אויס די שיך, גרישאַ... כ'פאָר אַרויס היינט פאַרטאָג און וועל זיך מסתמא זוימען אַ טאָג צוויי... פאַרגעס נישט צו נעמען דריי מאָל אין טאָג די רעצעפּט — גרישאַן...

גרישאַ האָט אָנגענומען ביי אַ שיך, ווי צו שנורוולען, פּלוצלונג צוריק אַוועקגעפאַלן און זיך צעכראַפּעט שווער, האַרט און מיט דער בלייכער אָפּגעשטאָרבנקייט אין פּנים, וואָס קומט פון נעכטיקן אין די מלבושים נאָך פייניקנדיקע זאָרגן און דריקעניש... ס'האָט מער נישט געפעלט קיין וועקן און פליקן. אויפגעכאַפּט האָט ער זיך אַרום צוועלף אַזייגער ביי טאָג — אַ באַגאָסענער מיט קאַלטן שווייס, פול מיט דעם חשד און שרעק, אַז ער האָט עפּעס פאַרשלאָפן. די מאַמע איז שוין נישט געווען, די אַלטע מאַרישע האָט אים איבערגעלאָזט אויפן טיש ברויט מיט שינקע און אַליין איז זי אויך געהאַט אַוועק. גרישאַ איז געוואָרן אומרויק, גענומען אומלויפן אין אַלע שטובן און קלאַפּן מיט די טירן, האָט כסדר געהאַלטן אין איין אומקוקן זיך און אַרומזוכן, ווי ער וואָלט עפּעס פאַרלוירן. גרישאַ האָט געגראַבלט אין די שענק, געעפנט מיט כוח און אייליק-ברענענדיק שופלעדער, אַרויסגעשלעפּט שעכטלעך און פלעשעלעך, סלאָיקלעך מיט שמירעכצער און פילן מיט אַ שאַרפן אומהיימלעכן ריח, אַז ס'האָט אַזש געכאַפּט ביי דער נאָז. צום סוף האָט ער געפונען אַ מין גומענעם אינסטרומענט, אַ שוואַרצן אַ שרעקעוודיקן. גרישאַ האָט אים אַ כאַפּ געטון מיט שפּיצן פינגער, אַנטלאָפן דערמיט און פאַרהאַקט זיך אין צימער, אַזש אָפּגעקלעמט דעם עק פון נאָכלויפנדיקן הונט. — גאַנצע צוויי טעג דערנאָך האָט גרישאַ קיינעם נישט אַריינגעלאָזט צו זיך, כמעט נישט אָנגערירט פון עסן, וואָס מאַרישאַ האָט אים אַריינגעשטיפּט דורך דער טיר. מ'האָט פון דאָרטן אַלעמאָל דערהערט אַ שיסן פון אַ שרויט-ביקסל, אַ טופּען פון פיס און גראָבע, בייזע רייד: — דאָס האָט יענער אַזי-אַרום כלומרשט געכאַפּט באַנדיטן, ווי דער דעטעקטיוו, געבונדן זיי און געשלעפּט צו דער תליה... די אַלטע פאַפונע מיטן צעבראָכענעם שנאָבל האָט די גאַנצע צייט געקוויטשעט, אַז ס'האָט געריסן אין די אויערן. דעם דריטן טאָג איז גרישאַ אַרויסגעקומען אַן אויסגעמאָגערטער, מיט געלע פלעקן אויפן אָפּגעצויגענעם פּנים און מיט רויטע אָנגעדראָלענע אויגן פון אַ דולן: ער האָט זיך אַוועקגעשטעלט אין דער טיר פון דער קיך מיט צעשפּרייטע פיס, אויסגעזען נישט צו דערקאָנען די אַלטע מאַרושאַ, אויפגעריסן דאָס מויל, ווי איינצושלינגען.

— אַ—אַ, זי איז נאָך נישטאָ, די מאַמע? — אַזאַ אויסוווּרף

— אַ שרן —

— ביסט הונגעריק?

— האַ? — כ'וועל זי שחטן, אָט מיט דעם מעסער, איר זעט?

— כ'האָב עס געפונען אונטערן בעט, גיט אַ קוק —

די קליינע איינגעלעך האָבן אַ גלאַנץ געטון פייכט, צעפלאָסן, איינגעגעסן זיך אין דער פאַרקיילעכיקטער וואַנט. די גוייה האָט זיך אָפּגעצלמט, אַוועקגעלייגט זיך אויפן אייזערנעם בעטל אומגעגעסן, איינגעקורטשעט זיך. די נאַכט איז צוגעפאַלן שאָטנדיק און גיך, די

פּאַרריסטע דיקע מויער אַקעגן פענסטער האָט זיך צוגערוקט צו די סאַמע שויבן, געהויכט מיט אימה פון אַלע אירע שפּאַלטן און לעכער. אין דער ליידיקער קעלט האָט מען געהערט דאָס שלעפן זיך פון דיקע מייז, אַ אומפאַרשטענדלעך רודערן. עפּעס האָט געפלאַטערט איבערן קאָפּ שאַרכנדיק און קיל, ווי ס׳זאָל פליען אַ פלעדערמויז. די אַלטע האָט נישט געקאָנט איינדרימלען, אויפגעשטאַנען מיט אָפּגענומענע פיס און אָנגעצונדן דאָס קליינע רויטע לעמפּעלע. די זקנה האָט שווער געקרעכצט, געטראַכט, אַז מער דאָ פאַרבלייבן צוזאַמען מיט די שדים טאָר זי נישט, געשעפּטשעט אַ תּפילה און אַנידערגעקניט פאַר דעם הייליקן בילדל — געוויינט און היסטעריש געבעטן ביי יעזוסן ער זאָל זי וואָס גיכער אויסלייזן פון דעם טיי..אַנישן הויז...

▼▼▼▼▼▼▼▼▼▼

ב ר ו נ אָ י אַ ש י ע נ ס ק י

די רעפּובליק בעלעוויל

(אַ קאַפּיטל פון ראָמאַן „כ׳פּאַרברען פּאַריז“)

(סוף)

בעת דער חבר לעקאָק איז פאַרבליבן אַליין אין צימער, האָט שוין אינדרויסן געטאָגט, און אויף די פענסטער, די פאַרקאָפּטשעטע מיט דער סאַזשע פון נאַכט, האָט מיט אַ מאַטאָווע-ווייסן וויטראַזש זיך אינקרוסטירט די קליינע אַל-וועלט פון דער גאַס.

דער חבר לעקאָק האָט אַראָפּגעוואָרפן דעם מאַנטל, זיך אויסגעצויגן אויפן בעט און געפּרוווט איינשלאָפן. דער חלום, וואָס איז שוין איינמאָל אַוועקגעטריבן געוואָרן, האָט זיך שוין נישט אומגעקערט. לעקאָק האָט אויסגעצויגן די האַנט צו דער פּאָליצע און אַראָפּגענומען אַ בוך. ער האָט אויפגעעפנט. לענין: „די אויפגאַבן פונם פּראָלעטאַריאַט“. ער האָט געפּרוווט לייענען.

די געדאַנקען, ווי טאָטשענדיקע ווערעמלעך, וואָס האָבן זיך נישט געקאָנט אַריינבאַקומען אין מח אַריין, האָבן זיך ברוגזע אומגעקערט צווישן די שוואַרצע שורות-בייטן. דער חבר לעקאָק האָט אַוועקגעלייגט דאָס בוך און זיך איינגעקוקט אין סופית.

פון ערגעץ, פונם זכרון-שפּיגל, האָט, ווי אַ פאַרשפּעטיקט אָפּשלאָגן זיך, אויפגעטויכט אַ טונקל-ברוין, פון ווינטן געשמיסן פּנים, ס׳האָבן אָפּגעקלונגען ווערטער פּשוטע, צעשמייכלטע: „זיי וועלן דערהרגענען, וועלן זיי אויסהרגענען אַ צען יונגען. צען איז דאָך נישט די גאַנצע קאָמונע. מ׳דאַרף פּרוּוון“.

דער חבר לעקאָק האָט זיך צעשמייכלט: אַמביציע? מוטיקייט? אָדער טאַקע באמת אַ שטאַרקע ליבשאַפט פאַר דער קאָמונע?

ער האָט זיך באַגעגנט מיט די מענטשן יעדן טאָג, פון יאָרן אָן, פּנים-אל-פּנים נאָך אין אוניווערסיטעט, איז דער זון פונם אָרעמען גימנאַזיע - לערער געלאָפן פון דער סטודענטישער גאַר - קיך אויף דער פאַרזאַמלונג, כדי אויף אַ קאָנקרעטן אופן צו קאָנטראָלירן די שוואַרצע ציפערס פון דער סטאַטיסטיק. ער האָט זיך אויסגעלערנט צו קוקן אין די אויגן, פון די קנייטשן, פון דעם אַקצענט פון די אויסרופן אַרויסצולייענען די טיפע עוולה, די אומפאַרהיילטע, די קאָנקרעטע; אין קאָנטור פון די ביי אַ געלעגנהייט אַרויסגעוואָרפענע, סאַקראַמענטאַלע ווערטער: „פּראָלעטאַריאַט“, „אימפּעריאַליזם“, האָט ער דערקענט די ציפערס פון די אָפּגעהאַקטע לוינען, דעם קאַליבער פון די דורכגעלעבטע דערנידערונגען. און פּלוצים — העלע, בלויע אויגן, אַ שמייכל און טויט. דער איינפלוס פון אַ ראָמאַנטישער לעקטור? העלדישקייט?

אויף דער ביורקע האָט אַ קלונג-געטון דער טעלעפאָן.

דער חבר לעקאָק איז אויפגעשטאַנען, אָפּגענומען דעם ראָפּאָרט, דערנאָך האָט ער אין דער שוואַרצער מושלע פון טרייבל איבערגעחזרט עטלעכע פאַראָרדנונגען. אויסציענדיק זיך נאָכאַמאָל אויפן האַרטן זעלנערישן בעט, מיטן פּנים צו דער וואַנט, פאַרמאַכנדיק שוין די אויגן צום שלאָף, האָט ער אַ טראַכט געטון:

— זיי וועלן דעם יונג זיכער דערהרגענען. און ס׳איז אַ שאָד. די דזשומע וועט אַדורך, מ׳וועט דאַרפן בויען די קאָמונע — מ׳וועט דאַן אַזעלכע באַדאַרפן וואָס-מער.

און מיט די ליפּן ערגעץ אין חלום, ווי אַן אויסגעלערנטע לעקציע:

— אָבער דעמאָלט וועל איך שוין אויך נישט זיין...

דער שלאָף איז אָבער דאָך נישט געקומען. איבערדרייענדיק זיך פון זייט אויף זייט, האָט דער חבר לעקאָק פאַררויכערט אַ פּאַפּיראָס. ער האָט אַ קוק-געטון אויפן זייגערל. פיר. ער האָט פאַרענדיקט דעם פּאַפּיראָס, ער איז אויפגעשטאַנען, אָנגעצונדן דאָס ליכט, צוגעגאַנגען צו דער ביורקע. פון דער שופלאָד האָט ער אַרויסגעצויגן אַ דיקן ברוליאָן אין אַ צעראַטענער הילע, וואָס איז געלעגן טיף באַהאַלטן אונטער די ראַפּאָרטן, און אים פאַנאַנדערגעלייגט אויפן טיש.

אָן קיינעמס וויסן האָט דער חבר לעקאָק געשריבן די געשיכטע פון פאַרדזשומעטן פּאַריז. ווען דעם, אַז ער האָט זיך אַמאָל פאַרנומען מיט ליטעראַטור, האָט ווייניק-ווער געוווסט. אין דער יוגנט האָט ער געשריבן לידער. משמעות, גאָרנישט קיין שלעכטע. ער האָט עס שוין פון לאַנג אויפגעהערט. ער האָט זיך געשעמט מיט זיינע ליטעראַרישע פעיקייטן, פּונקט ווי מיט זיין ערודיציע און זיין אינטעליגענטישע אָפּשטאַמונג. ווי אַ ווילדע קאַץ האָט ער זיך אָנגעשפּיצט מיט דער שטייפהאַריקייט, מיט די שטעכערס פון זעלנערישן לעקסיקאָן, מיט דער לאַפּידאַרער און גראָבער אויפפירונג.

די אומאויפהערלעכע פאַרשפּרייטונג פון דער דזשומע האָבן אין אים באַפעסטיקט די זיכערקייט, אַז פּאַריז איז אין דער רינג פון קאָרדאָן פאַרמשפּט אויף אויסשטאַרבן, אַז ס׳וועט נישט אַנטרינען ווערן פון איר קיין איין לעבעדיקער נפש.

אמת, באַלד פון דער ערשטער רגע, זינט ס׳איז אַנטשטאַנען די רעפּובליק, איז אויפן באַפעל פון צ. ק. אונטערגענומען געוואָרן די ענערגישסטע מיטלען צו באַקעמפן די מגפה. געניסנדיק פון דער מהומה, וואָס איז אַנטשטאַנען אין די צעווילדעוועטע בורזשואַזע קוואַרטאַלן, האָט די רעפּובליק בעלעוויל אין אַ מוטיקן אָנפאַל פאַרנומען דעם פּאַסטער-אינסטיטוט און מיט לאַסט-אויטאָמאָבילן איבערגעפירט אויף איר טעריטאָריע זיין גאַנצן אינווענטאַר. אין די מוסטערהאַפט-איינגעאָרדנטע לאַבאָראַטאָריעס האָבן צענדליקער געלערטע, וואָס האָבן זיך געווידמעט דער זאַך פונם פּראָלעטאַריאַט, טאָג און נאַכט מיט אַן איבערמענטשלעכער אָנשטרענגונג געאַרבעט אויף אַ מיטל אומשעדלעך צו מאַכן דעם שטערבלעכן באַציל. טאָגטעגלעך האָט מען געמאַכט פּרווו-איינשפּריצונגען פון ניי-דערפינדענע הייל-סערומס, וואָס האָבן אָבער פּונקט ווי די פריערדיקע, נישט געבראַכט די נויטיקע רעזולטאַטן.

נאָך אַ חודש פון אַ רעזולטאַטלאָזן קאַמף, האָט דער חבר לעקאָק אויפגעהערט גלייבן אין דער מעגלעכקייט פון אַ גינסטיקן רעזולטאַט. אויף די פּאָרפּאַלן, וואָס האָבן זיך אַרום אָפּגעשפּילט, האָט ער געקוקט מיט דער נייגיריקייט פון אַ נאַטורוויסנשאַפטלער, וואָס אָבסערווירט דאָס אָפּשטאַרבן פון די קעמערלעך. ער האָט געליטן צוליב דעם, וואָס אַזוי פיל דאָקומענטאַלער מאַטעריאַל וועט אומזיסט פאַרפאַלן ווערן, ער וועט קיינמאָל נישט ווערן די דעראָבערונג פון דער מענטשהייט. דער געדאַנק האָט אים געפּייניקט דורך די נעכט.

ס׳וועלן אַלע אויסשטאַרבן, ס׳וועט נישט בלייבן קיינער. וואָס זאָל פאַר די קומענדיקע דורות קאָנען פאַרשטעלן די אומפאַרגעסלעכע און משונהדיקע געשיכטע פון דער שטאָט.

ער האָט ענדלעך באַשלאָסן אַליין, געהיים, אויפן סמך פון די צונויפגעקליבענע מאַטעריאַלן, דערציילונגען און אַליין-געזעענע פאַקטן אויפצושרייבן די כראָניק פון דער שטאָט. ער וועט שטאַרבן,